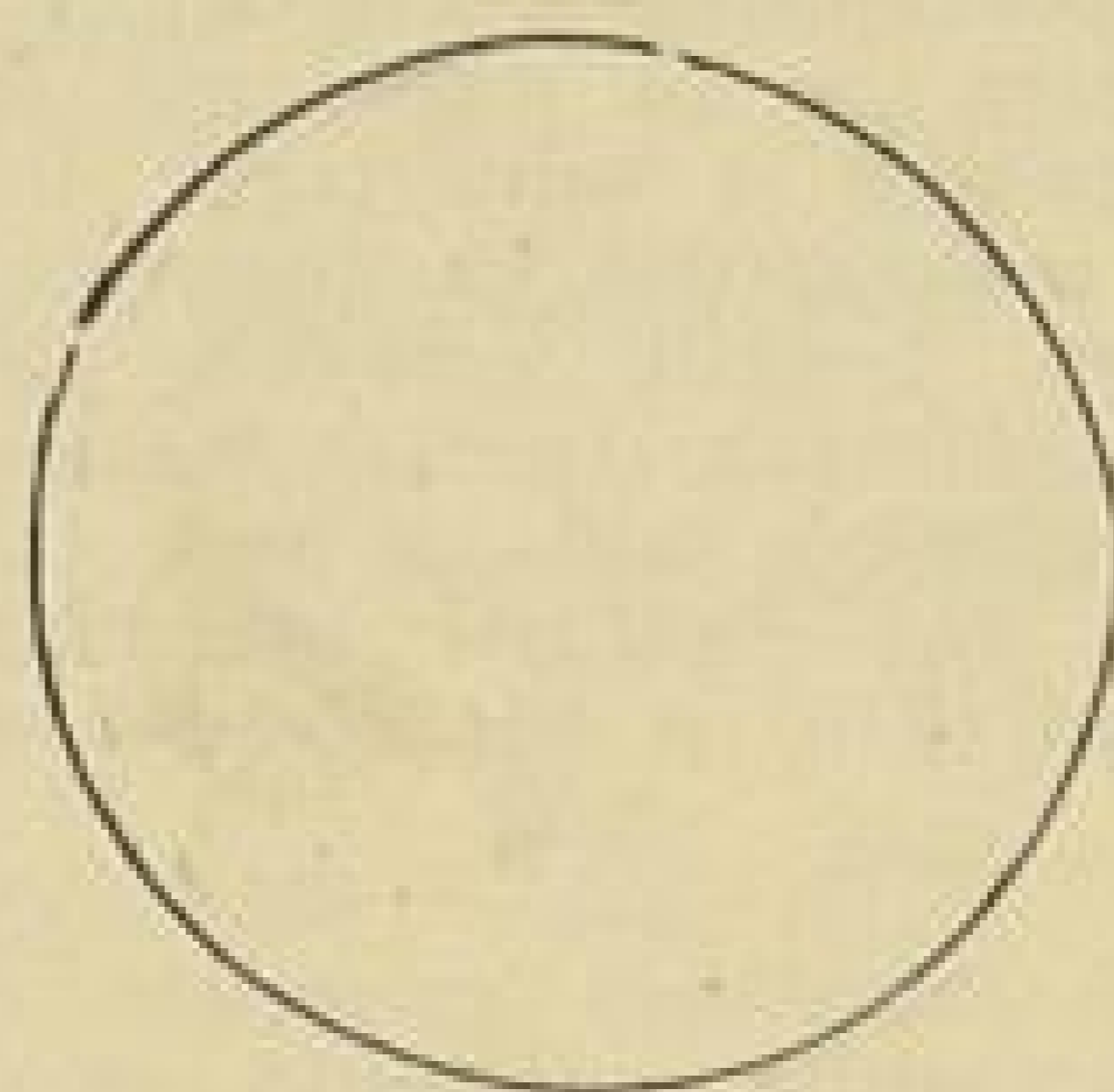

PAMÄTNÁ KNIHA

OD ROKU..... DO ROKU.....

Vládne nariadenie zo dňa 17. novembra (listopadu)

1932

o pamätných knihách obecných.

(Všeobecné pokyny pre kronikára)

Vláda republiky Československej nariaďuje podľa zákona zo dňa 30. januára (ledna) 1920, č. 80 Sb. z. a n., o pamätných knihách obecných.

§ 1.

(¹) Každá politická obec je povinná založiť svojim nákladom pamätnú knihu obecnú, a to nemá-li jej dosiaľ, najpozdejšie do 1. júla (červenca) 1935. Tejtó povinnosti je obec zbavená len vtedy, vedie-li sa tam už pamätná kniha obecná a zabezpečí-li sa, že tomuto účelu bude i naďalej slúžiť podľa predpisov tohoto nariadenia, menovite za dozoru letopiseckej komisie (§ 7). V medziach platných obecných zriadení môžu sa dve alebo niekoľko obcí tohože politického okresu spojiť k vedeniu spoločnej pamätnej knihy obecnej po schválení nadriadených úradov k tomu príslušných. Pamätnú knihu obecnú nesmie obec scudzíť a treba ju označiť pečatou obecnou na titulnom liste i na každej desiatej strane.

(²) Listy musejú byť v knihu pevne sošité, očíslované a ich počet potvrdený, na titulnom liste starostom a jedným členom obecnej (mestskej) rady. Všetky sväzky pamätnej knihy obecnej musejú byť riadne viazané.

§ 2.

Účelom pamätnej knihy obecnej je zachovať miestne dejiny pre poučenie budúcich.

§ 3.

(¹) Kronikár (letopisec) zapíše na počiatku zápisu svoje meno a povolanie. Úvodom k pamätiam podá popis stavu obce v tých rokoch, kedy pamätná kniha bola založená, potom zaznamenáva v časovej postupnosti pamätihodné súčasné udalosti miestne, ktoré výstižne zobrazujú obec po stránke hospodárskej, populačnej, sociálnej, verejne zdravotníckej, kultúrnej, ľudopisnej, náboženskej a po stránke života národného.

(²) Udalosti, týkajúce sa okresu, zeme alebo štátu, zaznamenáva len potiaľ, pokiaľ podstatne súvisia so životom v obci.

(³) V pamätnej knihe obecnej treba tiež zaznamenať, jaký ohlas mali v obci veľké udalosti dejinné, na pr. svetová válka, vznik Československej republiky a pod. Zreteľ, sa má vziať tiež na jubilejné a iné významné oslavy štátne.

(⁴) Kronikár poznamenáva si zpravidla látku pre pamätnú knihu obecnú do príručného sošitu a po nejakej dobe, až sa názory na udalosti ustália, čini zápisy do pamätnej knihy obecnej, vyberajúc len veci podstatné. Verejné úrady a ústavy sú povinné, aby kronikára v tejto činnosti podporovali, oznámili mu na požiadanie úradné data, a podali informácie, pokiaľ je toho treba k účelom pamätnej knihy obecnej a neodporuje to platným predpisom alebo verejným zájmom. Jestliže kronikár potrebuje dáť alebo informácií od miestnych spolkov, správ veľkostatkov, priemyslových podnikov a pod., a nedosiahne ich sám, je na politickej obci, aby smierne zakročila, po prípade požiadala dozorčí úrad (§ 10) o sprostredkovanie.

§ 4.

Úkolom kronikára poveruje obecné (mestské) zastupiteľstvo zpravidla jednatela miestnej komisie osvetovej, učiteľov, správcov archívu, obecného (obvodného) notára a i., vždy však osobu, ktorá má pochopenie pre svoj vážny úkol, chce svoje poslanie svedomite plniť, má pre to schopnosti, znalosť miestnych pomerov a zvlášte smysl pravdu. V obciach, čítajúcich viac než 10.000 obyvateľov, buď úkol kronikára sverený odborníkovi archívnemu, muzejnému alebo kvalifikovanému úradníkovi obecnému, zvlášte knihovníkovi. V obciach týchto stará sa kronikár o to, aby bola sústavne sbieraná všetka látka, vzťahujúca sa na dejiny obce. Ukladá do obecného archívu úradné vyhlášky, úplné ročníky časopisov, vychádzajúce v mieste alebo v okolí, monografie, týkajúce sa miestnych dejín, a pod.

§ 5.

Kronikár je povinný zapisovať udalosti pravdive, verne a vecne za bezprostredného dozoru letopiseckej komisie (§ 7) a dbať pri tom usnesení obecnej (mestskej) rady, obecného (mestského) zastupiteľstva a toho, čo dozorčí úrad (§ 10) ustanoví. Má nárok na odmenu, ktorú určuje obecné (mestské) zastupiteľstvo podľa vykonanej práce, prihliadajúc k návrhu letopiseckej komisie.

§ 6.

Kronikár vkladá pamätnú knihu do pevného a trvalého púzdra a uschová ju do uzamknutej skrine, na mieste

bezpečnom a suchom, zpravidla v škole, na obecnom (mestskom) úrade alebo na úrade obecného (obvodného) notára, v mestách, ktoré majú odborne riadené archívy, v archíve mestskom. Požičať ju doma není dovolené. Popísaná pamätná kniha obecná buď bezpečne uložená, na pr. v miestnom muzeu, v archíve alebo v obecnej knižnici.

§ 7.

(¹) Letopiseckú komisiu (§ 2 zák. č. 80-1920 Sb. z. a n.) tvoria starosta obce a dvaja občania, ustanovení k tomu obecným (mestským) zastupiteľstvom, v prípade posledného odstavca ešte ďalší občania. Komisia je povinná dozerať na úpravu pamätnej knihy obecnej a zápisy v nej, v pochybných prípadoch určí zápis alebo nariadi zmenu, doplnenie alebo opravu zápisu po stránke vecnej. Má-li kronikár námietky proti pokynu komisie, rozhodne obecná (mestská) rada a v druhej stolici obecné (mestské) zastupiteľstvo s platnosťou konečnou. Proti rozhodnutiu obecnej (mestskej) rady môže sa odvolať i letopisecká komisia. Tým není dotknuté právo dozoru podľa § 10.

(²) Na konci každého roku podá komisia obecnému (mestskému) zastupiteľstvu zprávu o vedení pamätnej knihy. Spozná-li komisia, že kronikár neplní svojich povinností, ačkoli ho komisia už pred tým napomenula, je obecné (mestské) zastupiteľstvo povinné zbaviť kronikára jeho úkolu a ustanoviť nového.

(³) Každá národnosť, jež príslušníci v obci bývajúci činia aspoň 20 percent obyvateľstva obce podľa posledného sčítania ľudu, má nárok na zastúpenie v letopiseckej komisii ďalším občanom, a to svojej národnosti, pokiaľ sa jej nedostalo zastúpenia už v trojčlennej komisii podľa odst. 1. tohoto paragrafu.

§ 8.

(¹) Členovia letopiseckej komisie môžu kedykoľvek nahliadnuť do pamätnej knihy obecnej. Tože právo prislúcha i zástupcovi dozorčieho úradu (§ 10).

(²) Iným osobám môže povoliť nahliadnuť obecná (mestská) rada, vyslechnuvši pred tým kronikára. Odopiera-li sa toto povolenie, môže ho udeliť dozorčí úrad (§ 10), pokiaľ ide o nahliadnutie cieľom študijným. V oboch prípadoch deje sa nahliadnutie za dozoru kronikára, ktorý o tom vedie zvláštny záznam.

§ 9.

(¹) Pamätná kniha obecná buď vyložená k verejnému nahliadnutiu na obecnom (mestskom) úrade najmenej jedenkrát za tri roky po štrnásť dní idúcich za sebou. Túto okolnosť treba včas vopred obvyklým spôsobom verejne vyhlásiť.

(²) Do osmi dní po uplynutí lehoty uvedenej v odst. 1. má každý občan právo navrhnúť vecnú zmenu, doplnenie alebo opravu zápisu v pamätnej knihe obecnej. O návrhu rozhodne obecná (mestská) rada a v druhej stolici obecné (mestské) zastupiteľstvo s platnosťou konečnou. Tým není dotknuté právo dozoru podľa § 10.

§ 10.

Dozor nad prevádzaním zákona a tohoto nariadenia prislúcha nadriadenému úradu politickému, u nehož buď vedený zvláštny registrik o pamätných knihách obecných. Tento úrad vedie zvlášte dozor nad tým, aby v obciach boly vedené riadne pamätne knihy obecné. Spozná-li závaždy, je oprávnený a povinný zjednať potrebnú nápravu. Tým cieľom môže úrad uložiť obciam, aby určitý zápis bol v pamätnej knihe prevedený alebo bol vyškrtnutý, pozmenený, opravený, doplnený alebo vôbec náležite upravený tak, jako úrad stanoví. Nevyhovie-li obec príkazu dozorčieho úradu, ačkoli upomenutá, môže tenže zjednať nápravu vlastnými orgánmi na útraty obce. V týchto prípadoch je obec povinná na žiadosť zmieneného úradu ustanoviť iného kronikára na miesto dosavádneho. Výkonom dozoru, pokiaľ nečiní tak sám, môže úrad poveriť dôveryhodné osoby, ktoré tento úrad plnia jako úrad čestný.

§ 11.

Týmto nariadením sa zrušuje vládne nariadenie zo dňa 9. júna (června) 1921, č. 211 Sb. z. a n., ktorým sa prevádza zákon o pamätných knihách obecných. Predpisy tohoto nariadenia majú v zemi Podkarpatoruskej platnosť, dokiaľ sa jej snem v medziach svojej pôsobnosti neusnesie na zvláštnom zákone o pamätných knihách obecných.

§ 12.

Nariadenie toto nabýva účinnosti dňom vyhlásenia; prevedie ho minister školstva a národnej osvety v dohode s ministrom vnútra.

Kronika
 obce Veľká Čierna, započatá rokom 1933.

Úvod.

Úvod.

Ako vidíme vývoj, prípadne zánik niektorých sídiel v vesmíru, alebo na tejto zemeguli, tak môžeme pozorovať rovné fázy i vo vývoji našej obce. Vývoj tento od počiatku není dnes známy ani v tradícii, takže, čo tu budeme písať (aby sme písali len fakta), sú buďto udalosti, ktoré ako kronikárovi známe z vlastnej skúsenosti a pozorovania, buďto hodnoverné výpovede toho ešte žijúceho starého občana Mikuláša Domanického.

Obec Veľká Čierna v krajšiej podobe má výzor paragrafu S, podobne písmenu S, v sledu hodne silnému. Na západnej strane obce tečie jarčok, ktorý oddeluje prirodzene dedinu totiž radu slavišká od oráčiny, poľa. Tento jarčok tečie od severnej strany chotára k juhu. Na východnej strane obce tečie druhý jarčok tým istým smerom; oba jarčoky sa spájajú na južnom konci dediny. V rámci dvoch jarčokov leží väčšina obce, len na oboch koncoch dediny (prípadne písmena S) presahujú domky v menšom počte, na severo-východnej časti „za jarčokom“ sú toho času

Podoba obce.
 Poloha obce.

celková staviska v počte päť, a čiastočné, t.j. zadné staviska východnej polovice obce, a to dvoch roľníkov, siahajúce za potok východný. Na južnom konci dediny (písmena S:) jest celkových domov v počte desať, z nich dva toho času nie sú obydlené.

stará budova.

Na juhovýchodnej strane obce, na vršku za východným potokom vidíme dnes dve prázdne staviska. K týmto staviskám viaže sa historia. Nablízku bol kedysi aj kašiel zámožný grófký z rakúskeho mesta Grad. Grófka táto mala majer na terajšiom chotári obce a okolí. Na majeri jej pracovali zväčša sunajší občania, ktorítedy vlastných nemovitostí nemali. Dnes, čo z tej budovy stojí, sú len pajly, a i tie už xhubené xubom času. Svágor grófký, ovládajúci len nemčinu, často prišiel do sporov s občanmi pre nedorumenia. Jej majetok neskôr prešiel do vlastníctva občanov - podľa finančných možností jednotlivcov. Preto práve vládne táto rozdielnosť gardovstiev, na jednej strane sú silne zámožní roľníci, na druhej strane xvýšná chudoba. Xprítomnej dobe i oné silné nemovité majetky začínajú sa značne drobiť pre mimoriadne početných členov rodín. Nani xriedkavostou rodič s 9-10 deťmi.

väčšina terajšich občanov pochádza od jedného prapredka z Domanišč; po týchto je priechiško rodu „Domanišky“. — Roku 1875 obec skladala sa len z 30 domov. Neskôr sa rozširovala v centre terajskej rozlohy. Väčšina domov terax je murovaných. Dokromady najš počet domov činí 61.

počet domov.

Lúd je od pamäti lúdu náboženstva rímsko-katolíckeho, až na prípad jediný. V rokoch 1878. totiž bývala v obci i rodina evanjelická (Januša), ktorej potomci sú ešte dnes v obci Rodina a v Lúčove. Dnes existuje tu výlučne náboženstvo rímsko-katolícké.

náboženstvo.

Počet obyvateľov vykazuje silné stúpanie; v roku 1920 bolo v obci 350 obyvateľov. Pri popise roku 1930 počet vzrástol na 375 duší. Blá miestopisu obci z roku 1895 je vykázaných 277 obyvateľov.

počet obyvateľov
(duší)

Neni v obci prípadu, žeby bola žila rodina inej národnosti, než slovenskej; tomu je tak i v súčasnosti. Nepočítame sem menovanú rodinu grófky z Gabru, pretože ona jazykovo nijak nevlývala na terajšich Slovákov.

národnosť.

nárečie.

Konštatovať staršie nárečie je dnes ne-
 možné, lebo nemáme žiadnych sústavných
 písomných pamiatok z doby staršej. Nakoľko
 podarilo sa mi v niekoľkých mesiacoch
 vniknúť do nárečových zvláštností, u-
 sudujem, že preto že slovenčina spi-
 sová je vxtah mäkká (na rozdiel od
 češtiny a pod.), nárečie tunajšie zmäk-
 čuje snáď ešte väčšmi niektoré spolu-
 hlásky - meniac ich - v slovách. Na pr.
 -de, -te, -di, -ti, slabiky vyslovujú sa
 spoluhláskou <-dx, c, š ako p, inštru-
 mentál ženský - miesto -ou, - vyslo-
 vuje sa „ú“. Niekde miesto koncového
 -d' čujeme „j“ (choj, miesto chod' a pod.)
 Zámená ukazovacia a predložky silne
 podobajú sa českým. Ďalej „l“ v skupine
 spoluhlások sa ^{ne}vyslovuje, ale nahrádza
 samohláskou „u“, na pr. jabuhá (miesto
 jablká), duhoba (miesto: dlhoba) a pod.

zamestnanie.

Občania nepoknajú spoluvlána iného
 zamestnania, než roľníckeho. Z početnejšej
 a z chudobnejšej rodiny členovia chodia aj na

7

sexonné hospodárske práce. Títo roľníci na potreby remeselnícké, priemyselné, živnostenské obracali sa na odboríkov (kväčša) v Rajci. Menšie složitie a skromnejšie potreby mali z vlastnej výroby, ako na pr. šatstvo krajčie, ako neskôr preskovorím. Bohužiaľ musí sa už teraz tvrdiť, že majetkový, hospodársky stav a bohatstvo ľudu staršieho (i v počte kusov dobytkových) sa nemôže porovnať so stavom terajším, keďže oni majetky postupne sa drobia pre rodiny. Toho času prevládza sa jediné stolárstvo, ale ani to v obci není odborné, ale amatérske. Práve tomu tak je s obuvníctvom. Oba druhy namestovania nastúpené sú jedným občanom. Remeselných vyučencov je už viac; koninárov 1, čiasnikov 1, hováčov 1, krajčiarov 3, obuvníkov 1, murárov 2.). Krajinským cestárom je Ján Krajčí z radu občanov. Roľníctvo však hospodárskych strojov - mimo mlatiáčok - k poľným prácam neužíva. Vlastnej mlatiacky však obec nemá. Mládenie roľníci vyplácajú 3 hg. zbožia

(toho-ktorého) za vynáleku jedného z zbožia. Menovaný stroj je vlastníctvom Emila Romana z Domaniží a je postupne požíciavany, takže väčšina občanov len strojom mláti. Hospodárstvo poľné je ešte dosť na nízkom stupni, a sa výnosnosť plodín môže toho času ďakovať len prirodzene lepšiemu složeniu pôdy, ktorá je prevažne hlinito-vápenitá.

Vzdelanie.

Smutnejší pohľad do minulosti by bol na pole kultúrne. Už dnes nás prekvapuje skutočnosť, že v druhej polovici (XIX) storočia obec vykazovala 50% analfabetov. Niektorí muži ešte teraz žijúci (znám ich 5), dlá vlastného udania naučili sa len v Amerike už v pokročilom veku podpísať svoje meno, alebo čiastočne čítať. Počítaniu naučila niektorých občanov náhna okolnosť a prax. Ľud sledne zámožný, ba aj ten najzámožnejší učil sa čítaniu a písaniu jedov od druhého v rodinách, na pr. otec, lebo matka učila syna, prípadne dcéru, táto zas súrodencov a pod., lebo školy verejnej nebô. Bola síce zvláštna drevená budova, kde sa

deti schodily, ale „škola“ v terajšom slova
 smysle to nebola, lebo nemala predpisov ani v
 učive a ani rokovhu a knih. Len niektorí si
 priniesli nejaký ten papier, abrament, kosadke
 a biko. V roku 1880 už byly tabulky, riadne
 perá a papier s abramentom. Deti byly pod
 dozorom staršieho roľníka, ktorému občan
 dával ročne 116 Korún (jednotošesťuást'),
 ktorýto plat trvá dodnes, tedy aj ja ho
 dostávam, ovšemže so štátnym doplnkom
 (t.j. 10. 2 i 2 Kč. - desiat' tisíc - dvesto - dvoanásť
 Kč. ročne v službe náčiat'ovej). V starej
 budove, ktorú nech nazveme školou, učilo
 sa len čítať a aspon primitívne písať,
 tedy kosaak učiva všetkých rokov vtedaj-
 ších nerooná sa ani kosaaku terajšej e-
 lementárnej triedy, ktorá teraz má deväť
 predmetov. O kosaaklejšie vzdelanie vtedy
 - jak palmo - vôbec nešlo, lebo nebolo
 h tomu učenišších a odborných učitelov.
 Madarská vláda úmyselne potlačovala
 a nepriala vyššiemu vzdelaniu. Obyvatel-
 stvo však sa značne samo vzdelávalo v pisa-
 ni, čítaní a kátaní.

Škola:

Do roku 1905-6 bola postavená nová murovaná škola, ktorá je uspokojivejšia i na vonok, než bola pred tým. Bohužiaľ toho času bez školského majetku. Tým škola v r. 1929-30 mala finančnej hotovosti pres Kč. 6.000.-, toho času však z hotovosti nestačia sa brať a obstaráť najnižšie školské potreby. Škola, ak aj učebňa ešte i teraz má mnoho nedostatkov, zvláštne po stránke učebných pomôcok. Sato vina není od občianstva, lebo však v dobrých časoch, keď ľud mal zárobku a dostatok peňazí; nikto to na ňom nepořadoval. P. 1928, keď nastal sanačný fond ani školské funkcionári si to nedali do rozpočtov a ani v ďalších, tým ešte sa všetko sanovalo, ale až 1931-, kedy už prídele so sanačného fondu sotva stačily na krytie osobných nákladov - puzijné, nemocenské, správovské učiteľů. Kieda je jedna, preto, že počet žiakov v tomto škol. roku 1933-34 je 81 (osmdesiatjedon). Toho času je pripravená práve

nová budova občianskeho - hasičského domu, v ktorom bude asi umožnené poskytnúť miesta pre triedu druhú. Je to vlastnosťou politickej obce a je to budova jednoposchodová s dvoma vchodmi a je postavená naproti katašče hradskej v severnej časti obce. Keďže táto budova je postavená len pre účely občianskeho úradu a hasičstva, takže technické riešenie stavby nepamätalo na požiadavky školské, práve je pochybné, či bude zodpovedať školským cieľom.

V staršej budove, totiž v ktorej sa teraz ešte vyučuje všetko riadok, je tiež zariadená staromódne: lavice dlhé (pre 7 detí), požiadavkom hygienickým nepochodajúce. Je to hlavne preto, že občianstvo, cirkevná, politická, urbárska a hovorilna obec hospodársky upadly, a keď obec žiadala, požáha občianstvo o pôžitvenie tunajšej cirkevnej rím. kat. ľudovej školy, ale občianstvo nedostalo podmienkam, s ktorými zasa ani nebolo spokojné, a preto škola vo svojej vnútornej strane je tak chudobná. Teraz už občania ľutujú, že neuskutočnili požiadavku, lebo krajších ná-

hladov výška je tuur nesnesiteľná - nemôže
 keď by savačný fond prestal a autonómne
 práva občianstva pri voľbách učiteľov sú
 obmedzené. X škole by spadala ešte
 pruvánka, že náboženstvu sa dosiaľ
 vyučuje svetkým učiteľom miestnym.
 Obec v záležitostiach cirkevných patrí k
 kraju. Snáď jedinčná je skutočnosť, že
 do obe za účelom kolády, vzsviacania
 domov p. farár nechodí od r. 1925.

Krčma.

V obe pred pár rokami bola krčma -
 pánska, v ktorej obchodoval žid. Nie mnoho
 potom, čo prejal krčmu nim. katolik Ján Doma-
 nický č. 1. z ^{tej} krajšej obe. Havi sa prvate krč-
 mu prebral unovaných syn Dominik Domaniický
 a premiestnil ju do svojho nového domu č. 2. Havi
 sa i tento krčmol krčiny a neskôr aj trafiky
 pre hospodársku sieť. V miestnostiach teraz
 bývajú len posiedky. Krčma neslúži k
 zábavam, ktoré v pamätných ešte dobách
 neboly vedené hudbou; stačil spev mládeže.
 Len v najnovšej dobe sú zábavy pri hudbe
 husľovej (nie však v krčme). 7 roku 1928
 Ján Garlib mal ešte predaj vína, piva a
 liehových nápojov v zatvorených lahvach, ale
 od vyhlásenia roku 2. dec. 1931 tiež to neprevádzka.

Zvonica.

V obci stojí malíčká murovaná zvonica. Vyráá ako malý domček s výšou štvorhrannou vešičkou (o strane asi 1 m.) v ktorej je zavesený zvon o váhe 70 kg. Na svetovej vony bol ešte menší 25 kg, ale bol zrekvizovaný. Šivá o ňom vtipná praxnáška dosiaľ, že ho Čerňani vo vrecku habáta doniesli. Komisia to doplnila, že vo vreci bol donesený. Zvonica leží na pravej strane hradskej hradskej - od jichu k severu idúc - z povänskej bystrice do Rajca - a to viac v južnej polovici dediny. Zvonica není žiadnou modlitebňou; je v nej len miesto pre zvonára. Je toho najľúboval, že pri stavbe zvonice nedbalo sa o väčšiu priestannosť, aby mohla byť aspoň kaplnkou, vysvätenou a zbožne vyxdobenou, aby obci aspoň xčasťky nahradzala hostolík, kde by dunajší ľud ahú - ľahú ústehu hostolní preidil mohol a svoje náboženské výlevy skladat, za každej príležitosti. Je ďalej zvyk, že zvonár ranné zvonenie odstavuje v lete o 2 hodine po polnoci a v zimie o 3 hodine.

naholho xpráv určitéch postronke správ vojná správa
 obce nemôžno xískať z dob starších, obmedzujeme sa obce.
 len na hlavné momenty povojnové. Je známo len,

že obec do roku 1895 patrila do okresu Brváňska
 Myskica a do notariátu v Domaniči. V tom roku
 bol zriadený notariát dŕvičiansky v Rajci pre obec
 Dŕvičina, Jasenové, Čierna Veľhá, Čierna Malá, Kláče,
 Šuja a Zbýňov v okrese Ľilinskou, čo trvá dodnes
 atedy ani prevrat v tejto veci nič nemennil.

Prvým starostom, voleným dľa rádu českoslo-
 venskej republiky - alebo menovaným bol Adam Harauš,
 tedy po prevrate. Druhým starostom bol po ňom Domi-
 uš Domaničský, ktorého voľba sa konala 22. 9. 1923
 všetkými 11 hlasmi členov zastupiteľstva jedinej kau-
 didátky Slov. ľud. strany Hlinkovej. Ďalším sta-
 rostom bol Štefan Čerušanský, ktorého voľba sa ko-
 nala 22. októbra 1927. a z 12 hlasov dostal 11 a Ma-
 ŕej Domaničský 1. celého zastupiteľstva jedinej kau-
 didátky Zdrivených občianskych strán. Toho času
 starostom je ^{zasa} Adam Harauš, ktorého voľba sa kona-
 la 13. sept. 1931. a z 12 hlasov dostal 9, Mikuláš
 Domaničský 2, a Ján Domaničský 1. celého zastupi-
 telstva jedinej kandidátky Katolíkov. Tento je
 obyčajným roľníkom, vážny však a zkusený, vysokej
 postavy. Spoločníci v obecnom zastupiteľstve hued
 v dobe poprevratovej tj. za starostu Adama Ha-
 rauša dajú sa kistiť zo zápisnic obecných.

Členami obecného zastupiteľstva na jednotnú Obecné zastupiteľstvo
 kandidujúcou stranu Kofolíkovi od 13. IX. 1931 sú:
 Adam Harant starosta, Ondrej Bohdal námestný
 starosta, Tomáš, Mikuláš, Blažej, Dominik, Michal,
 Ferdinand č. 1, Gabriel a Ján Domanichovia, Štefan
 Čerňanský a Ján Krajčí ako volení členovia a
 v úradu Vincent Matúšek ved. ústár - alebo jeho
 zástupca - teraz Braulišek Remer pridelený ústár.
 Radní sú Tomáš a Mikuláš Domanický. Pokladnica
 do 22. 8. 1933 viedli vždy starostovia pod kontrolou
 notára a až tento deň prvý zvolený pokladník Do-
 minik Domanický prevzal pokladnicu.

Miestnej volebnej komisii členami sú:
 Blažej Domanický, Ondrej Bohdal a Ladislav Švecík na
 Klinkovú stranu, Ján Garlík, Tomáš Domanický, Jozef
 Domanický a Ferdinand Domanický na Míčurovú stranu
 v období 1933 - 1935.

V priebehu vznikajúcej správy nemal nič zvlášť-
 ného, čo by ju snáď bolo v niečom rušilo, bol teda
 priebeh normálny. Obvodný ústár Vincent Matú-
 šek všemožne presvedčoval občanov - nemorite
 obecné zastupiteľstvo, že aké podpory môžu obec
 získať. Tomu všetkému nedôverovali, ale sa pre-
 svedčili o pravdivosti a tak obec dostala:

1, zo samostatného fondu na schodky obecných rozpočtov:
 1928 r. Kč. 3.494.-, 1929 r. Kč. 16.040.-, 1930 r. Kč. 23.793.-,
 1931 r. Kč. 16.364.-, 1932 r. Kč. 10.249.-, 1933 r. Kč. 6.600.-
 podľa zákonov č. 77/1927, 157/1927, 169/1930

2, od min. soc. prítivosti v Prahe na rôzne práce
 1931 roku Kč. 29.600.- kedy bol starostom Štefan Čerňanský
 a 1932 roku Kč. 86.440.- kedy bol starostom Adam
 Karant, vedúcim úradom bol Vincenc Malušek.
 Zastupovia obce mali na práce a ťažkosti pri týchto
 prácach. Lisomnú agendu viedla mestská kance-
 lária a technické vedenie mal cestujateľ Ján Běhaj.

voľby.

voľby do obecného zastupiteľstva sú bez
 náteru politického, a tedy nerozhoduje politická
 väčšina, ako to býva v iných obciach. Volia
 sa tedy muži skôr dlá schopnosti k vedeniu
 tej-ktorej funkcie. - Aby sme sa sponumeli aj
 život politický, možno o ňom hovoriť len v
 dobe republiky. Známe volebné výsledky sú:
 poslancské a senátorské

15. XI. 1925 soc. dem. 1/2, republik. kem. malorol. 2/2, kresť. soc. 2/2,
 lidová 2/2, židovská 2/2, Mliuková 133/115 = 142/121

27. X. 1929 roku: soc. dem. 4/5, čsl. ľud. Mliuková 22/19, Republik. 4/1,
 čsl. žid. 1/1, Mliuková 94/89 = 122/115.

19. V. 1935. 1.) Republik 1/1, 2.) čel. 3/3, 3.) čel. 1/1, 4.) komu 1/1, 5.) čel. 2/2,
 7.) aut. blok 139/115, 13.) Fasisti 15/13 = 162/136.

Krajské a okresné:

2. XII. 1928 2.) čel. 33/38, 3.) slov. 1/0, 6.) Magyar 1/0, 7.) repu. 0/2,
 8.) ľud. 1/1, 10.) Hlinková 92/86, 9.) národ. 0/1 =

26. V. 1935 1.) Republik 2/-, 2.) čel. 3/4, 3.) nar. 1/1, 5.) Hlinková 3/2,
 7.) Hlinková 121/123, 10.) Fasisti 13/13, 22.) národ. 1/0 = 144/143

Spri prevrate vo voľbách prvých 1920x bola
 valná väčšina občanov, ktorí hlasovali na stranu
 maľorotičku. Knejšie číslie ukazujú radikálne zmeny
 Ľud voľbami sa agitácia z iných strán okrem
 Hlinkovej naprosto nepripočítaly, lebo núchstvo
 kmejšie s palicami vyhánalo agitátorov iných
 strán. Ľudtedy celove praje si autonómie pre
 Slovensko, lebo vraj ostatné strany sklamanaly.
 V dohládnej dobe sa dá ťahávať nič
 podobného. Spri obecných voľbách 1923 bola
 podaná len kandidátna Hlinkovej strany, 1927
 len kandidátna občianskych strán a 1931 roku
 len kandidátna „Kerolikos“ na podnety iných
 tedy sami občania bez záujmu sú voči ob. voľbám.

Život spoločenský.

Svetová vojna situáciu obec zhoršila, lebo hneď sa objavila hríza, ktorá sa stala vlekou, chronickou. Dľa týchto pomery pred svetovou vojnou byly tu uspokojivejšie i po stránke hospodárskej. Nezamestnanosť rázu prítomného nebola v rokoch predvojnových, práve časy tieto serajšimru ľudu, ktorý prišiel tie časy, tak značne lichotia.

Na svetovej vojny bol hlad, ale ľud zriastky bol podporovaný v živobytí od Uhorska. Ničo sa nehvirovalo po obci (zvlášte obilie a maso), čo odvážalo sa na fronty válečné, ale z toho dávolo sa aj hladujúcim rodinám. Živnosti, ako: tabák, cukor, potrolej, mlieka, dostávali chudobnejší ľudia na lístky, ktoré dostávali u notárskeho úradu. Ľud bol stienuný a stále strašuný, že sem i tu sa zavlécie vojna a že zpusoší dediny a polia, pobité budú vraj i všetci v rodine. Muži, ktorí bojovali vo vojne, bojovali proti vlasti, t. j. vtedajšej monarchii Rakúsko-Uhorskej, tedy pre zbavenie sa jarmu vlády tej. Včas vznikla preto snaha pre spojenie sa s Čechmi v jeden štát.

O tomto sa poviáľalo v obci i za vojny, a myšlienka tá bola jedinou útechou ľudu.

z obce unukovalo minimum štyriat ^{účasť v svetovej vojne.} mužov, počnúc od 18 ročných mladíkov po 42 ročných mužov. Rodinný život sa tedy stiesnil. Z tých do zajatia upadli štyria v Rusku, jeden v Taliansku a jeden (brat môjho informátora). Ondrej Domanický a Ján Bohdal sú dosiaľ nezvestní. Okrem týchto boli tedy zajatci: Michal Domanický, Jozef Domanický, Ondrej Harant, Káľud Domanický, Justín Šilo, Štefan Čerňanský a Jozef Uhlárik. Títo sa tedy zo zajatia vrátili domov. Obec ďalej trpelo veľké vojnové obete v osobách tam padlých, to sú:

- 1.) Pitarovec Demeter, nar. ^{25. X.} 1890, + ruské bojište 1915
manželka Magda z Dubca
dcera Helma Pitarovecova, nar. 2. IX. 1915.
- 2.) Bohdal Ján, nar. 22. XII. 1891, + ruské bojište
vyhlásený za mŕtveho 5. VI. 1920.
- 3.) Čerňanský Španík Káľud, nar. 13. II. 1884, + Stanislav ^{N. VII.} 1916
- 4.) Domanický Ján, nar. ¹⁸⁹³ 1. VII. 1882, + Rumunsko 13. VIII. 1917
- 5.) Domanický Ondrej, nar. 6. XII. 1886, + ruské bojište 31. XII. 1917.
- 6.) Španík Gallo Martin, nar. 5. XI. 1883, + ^{Stolia} u Káľud ^{20. VI.} 1918
- 7.) Domanický Juraj, nar. 25. 4. 1873, + Veľká Lúča 19. I. 1919, m. prauem.

Invalidi

Zo svetovej vojny sú invalidmi:

1. Ján Domaniček, nar. 1. VII. 1882, prešľachoval na ruskom bojišti, je 40% invalidom a dostáva 90 Kč mes.
2. Juraj Domaniček, nar. 6. IV. 1910, zranenie v artionu vojenskej službe 1933, 30% in. dostáva 67,50 Kč mes.

Vzpomienka na padlých

Tam do neznámych dialáv kalisa duch náš, aby sme sa poklonili prachu a kostiam našich rodákov. Tam kedysi huiju tie dobré ruky, ktoré kedysi dexali spravodlivú zbraň na vykúpenie vlasti. Tam kedysi ruhybne lexia tie nohy našich padlých, ktoré vykonalu tisíce pretažkých krokov, venovaných vlasti; to sú nohy, ktorým nebolo dopriato šliapať po oslobodenej vlasti Slovenskej. - Vy - vlastenci, ste z tých, ktorým venuje vzpomienku nielen vaša rodina, zarmutená vašim skonom, ale právom za zásluhy čím vám poklonu celý slovenský národ. Vám ďakujeme, že svojou smrťou dopomohli ste nám k životu. Vy ste hru zcedili, my užívame oovic vašej vyliatej krvi. Nech vám je ľahší život tam záhrobi; nech Proxretelnosť odmenu vás ktorí ste na tejto zemi odmenu nedosiahli! Nech tedy bude vám večný odpočinok!!

Zpráva o vzniku československé republiky *boha poprevratová*.
 zapůsobila veselo. Inak obec zachovala klúd na por-
 diel od rabováciok, ktoré sa dialy v obciach iných.
 Radosť najväčšia bola z toho, že sa vojna skon-
 čila, a že už obec nebude ohrožovaná. Myslianka
 sjednotenia Slovákov s Čechmi bola vítaná,
 voláše pričinením Andrija Klinku. Oslobo-
 denie Slovákov v deň 28. októbra 1918 bola
 neopísateľne radosť a čakali sa rajatei.
 Inak hlbšie myslianka sjednotenia Slovákov
 s Čechmi nevznikla, lebo radosť sústredova-
 la sa v tom, že útrapy vojnové sú skončené.
 Mój infromátor, Mikuláš Domarický, ktorý tiež
 bol na vojne celé štyri roky, vracal sa z Ita-
 lianska, z mestička Felbre, až po 18. októbri 1918.
 V Štíroľsku stihla vracajúcich sa nehoda vo veľ-
 kom aute. Jedúc cez rampu, tam (otvorení)
 nadšiel vlak, ktorý bezmála všetkých usmr-
 til a poranil. Inak spiechal ko zahraui-
 či každý domov s najväčšou radosťou a ako
 najrychlejšie sa len dalo. V Gatsi, rakúskom
 meste, vracajúci sa boli úplne o všetko obratí,
 a prbavení až na šaty. Tu zas sa vracali
 z Rumunška, a to hodne uskršie a tiež úplne

prázdni. Jeden prišiel až na jar r. 1919 - čo legionár (Štefan Čerňanský).

Do prevrate Maďari verbovali slovenské mužstvo do opetovnej vojny, avšak chlapi nechceli sa dať už viac do boja. Z toho vznikly veľké krvavé bitky po obciach a mnoho Slovákov - občanov bolo i usmrtených násilím maďarských vojakov. Pomery vnútorne sa inak po vojne nemenily. V našej obci týchto bojov nebolo.

V novom štáty cítia občania naši zhoršenie, ktoré spočíva v terajšej krízi a občania sa cítia byť na chlebovej - zamestnaneckej stránke ponarovaní o viac práv, ako za Uhorska. Staršnosti občanov tunajších teraz sú veľké na terajší stav, a to nie po stránke jazykovej, ale politicko - hospodárskej. Pomery sú - možno povedať - zahrotené v zlom smysle a kritické. Vážia si občania poctivej práce Čechov, ale ľud náš cíti to plus za pec samorejmí, ale hrivody v ľuďoch našom veľmi kričia.

Hospodársky stav.

Ľud tunajší síce má dostatok plodín ako roľníci, ale finančne založených občanov by sme

+ 8. str.

ponúkali na jednej ruke. Rolnícke produkty tra-
tia cenu, a predajúť cenu nemôže stačiť
k úhrade domáckich potrieb, keď k tomu je
i početná rodina. Zárobkov tiež nikde nemajú,
takže tí, ktorí nemajú ani majetku nemo-
vitého, sú odkázaní na milosť a nemilosť
spoluobčanov. Je pravdou bohužiaľ, ktorí
pravdu si do očí musí dať povedať každý,
že stav tento má svoj základ v bývalom
nesmiernom pití alkoholu v robotníckej vrst-
ve. Teraz len tie rodiny vládnu úsporami,
z ktorých otec (muž) je od dávnejších dob
v Amerike alebo aj domajší gandovia už
sa nemuseli stavbou domov zaoberať.

Niektorí „amerikáni“ sú doma už vystáholci.
niekoľko rokov; toho času na prácach v Ame-
rike sú šestnásť (štyria v Kanade). ovšem-
že stová vyššie uvedené platia len o tých
Amerikánoch, ktorí sú tam zapracovaní
z rokov dávnejších. Vystáholcov v štátoch
iných obec nemá.

V obci nebyvali nikdy cigáni, Cigáni.
a muži ich ani teraz.

xvláštua

funkcia v obci.

Obec má jedného funkcionára pre všetky xvláštne poľuhy obce. Toho času je Ján Galovič, ktorý je i xvonárom, i krobárom, i poštarom, i nočným strážcom, i hájnikom (mimo toho i členom školskej stolice). Obec mu plati ročne 180 Kč. v hotovosti, a okrem toho o fašiangoch dostáva pokiaľ možno z každého domu slaninu, chlieb a zbožie. (po 16 l. od jedného domu)

hasičstvo.

Hasičský sbor dobrovoľný bol v obci xriadný 25. febr. 1928. Xriadil ho notársky úrad - xastúpny ved. notárom Kucukom Matušekom. Hasičský sbor ťažko sa vžíval do svojej úlohy, ako aj ťažko sa udržal - v tom bol a je veľkým obetavým pracovníkom na celom okolí Štefan Schmigútz asi 55 ročný technický odborník z pajeckej súkovej továrni a je súčasne okr. techn. doktorom okr. Hasič. jednoty v Žiline. Veliteľom tunajšieho hasičského sboru je Ján Šomanický syn Filixa. Sbor skladá sa z dvanástich mužov. Ich výzbroj sú: svetlé sviatočné šaty, širák, opasky, sekerky, xeluxní čaka a jedna trúba.

Striehačka obecná je toho času veľmi stará, obyčajná, v cene 4.000 Kč. (nemá motorová). Zvlášťnej budy pre striehačku obec nemá; teraz je umiestnená dočasne v chodbe budovy školskej. Obec bola síce vystavila striehárňu nákladom cca 6.000 Kč v r. 1929. Niektorí občania túto striehárňu - prodižiadosli a prihanu urobiť, ako aj prodi plánom a staveb. povolením - dali vystaviť v priechnej polohe prečo sa nemohlo ku nej nič už pristaviť a tak sa musela 1933 roku zbúrať. Na to isté miesto sa 1933 roku vystavil nový poschodový dom v ktorom je v prízemí: striehárňu, strážnica a schodište; na poschodí je veľká zasadacia sieň, ktorá prípadne bude slúžiť na školskú triedu. Tento dom ešte nemá dohotovený.

Od pamiatky ľudskej valnejších požiarov v obci ušlo. 1854 roku zhořel u Gajdošov 1 garada, 1850 zhořeli úplne 3 garadovia domu - nichovia všetci, 1887 roku zhořelo celé hospodárstvo včabla Karošša, 1898 roku zhořeli Starovia 4 domy a maštale. Roku 1921 zhořelo u jedného humna Ondrejovi Bohdalovi a 1. dec. 1931 dom Jána Jarlika. Príčiny požiarov si uenúame.

Požiare

kultúrny život.

Do tejto stránke - života kultúrneho - je obec - možno povedať - najchudobnejšia. Vlečie sa z dávnejších rokov neráujem o ďalšie samovoľné stavanie sa. Do obce chodia noviny: „Slovák“ (Hlinkov), ktoré cezúva na prechodnú dobu tola zastavila. Od 22. decembra 1933 vychodí opäť. Ničo noviny predčítava jedu ostatným. Objavujú sa i fašistické noviny. Spoloč žateho vojacha ročne dodáva 5 podielových kníh. Šalej dochádzajú náboženské noviny „Sokol“, „Misijné Hlasny“. Rozhodol celkový po stránke kultúrnej bol by tedy dosť neudelený, a ešte horší u žien. Učiteľovi chodí „Slovák“, „Nový ves“, „Kláu“, „Učiteľský pedagogický časopis“, „Slovenský učitel“, „Náša škola“ a „Lanovň“. Pre školskú mládež je objednaný „Orlík“ a „Žiačik“.

obecná knižnica

Členami knižničnej rady sú Vincent Matúšek notár predseda, Adam Harauš, Dominik Domaničny, Ondrej Prohdal a Jozef Kapitan knihovník. Obec vydala na obecnú knižnicu:

1926 - 1932 Kč 1168.34 + 175,- + 394,- + 931.40 + 717.75 + 10.30 = 3.396.99

čítateľské a vypožičajné dáta - hlásené samým učiteľom

sú tieto: ¹¹ 21. XII. 1931 počítavalo 32 osôb, 32 kníh, dáta ¹⁷ 21. XII. 1933 čítateľov 8, vypožičajov 22; ¹¹ 31. XII. 1934 čítateľov 11 a vypožičajov 234.

Obecná knihovna má sea 1445 knih. Lúd má čas na čítanie len v zimnom období. Slabší výsledok čitateľov - výpožičajov - potáha nezáujem - ako kronikár opisuje v príručnom sošite - nie je v tom, ale v tom, že knihovníci nedali na širšiu známosť hodiny výpožičajov. Pravidlom bolo, že len deti si požičavali rodičia pre knihy a keď aj to čo dospeli čítali sa pripisovalo za čitateľov čiakov. Obecná knihovna námí veľký pokrok, keďže ináč náš chudobný lúd by si nemôhol sám knihy nakupovať.

Knihovna školská - čiahovská obsahuje 65 väzkov. Táto je vnormij čítanú. U generácie tejto možno dúfať, že kritika po uvedenej stránke bude priaznivejšia, čo bude mať anda i praktický dôsledok v živote pordejšom, tedy i po stránke lepšieho vzdelania, i po stránke lepších a jemnejších spoločenských stykoch.

Najmenej rozumne žije slobodná mládež. Niektorí mladíci zčiasťky okrešú sa aspon službou vojenskou, do ktorej ročne z obce je bratů priemernne 5. Len vojenskú službu má každý prístup do bohatej vojenskej čítarne a knihovnice, kde je obyčajne miešaná národnosť Slováč, Čech, Rusín, Nemec a Maďar.

Zvyky
(zalynutí)

Na fašiangy (3 dni pred pôstou) mládenci zverbovali si muziku a tančili po domoch, majúc na širokých hlobúkoch veľmi vysoké perá z ruží a pavových pier, ktoré si oni v obchode kupovali. Kam prišli, tam ich domáci pohostili jedlom i pitím (rozumieva - nápojov alkoholických). Sámto chodievali mládenci i do susedných dedín.

Kúrenie.

ixbe rodiny mali veľkú pec, ktorú menovali „koxubom“. Na ohništi sa aj varilo a vedľa aj pieklo. Komína (. koch-u) z ixby nebolo, takže dym nemal iného východišťa, než po samej ixbe a potom sa vypúšťal len dvermi, lebo oknami pov.

Kroj.
(mužský)

Čuhajci v starších dobách nosievali väčšou odev doma zhotovenú. Na nohách tedy nosievali síhenné nohavice, na chodidlách hrpec z kusu kameňa, na holé chodidlá až nad členky okruicali si onuce, ktoré boli privinuté väčším remeňom, zvaným návlahy. Na drieku nosila sa halina tiež síhenná. Spodné prádlo bolo tiež len z doma vyrobeného hrubého plátna. Síhenné nohavice zpredu (na stehne) mali ozdoby zo zelenej stužky „vyklúčovanie“ - ako sa to nazývalo; po bokoch dolu nohavič bola prišitá priama šnúra. Cox rebra (vyššie nohavice) mali

mladici široký opasok, siahajúci takmer až po panuchy. Na ňom boli „gombované“ ozdoby a 2-3 prachy (spojovica) & opasku nosovali sa spisy a peniare, lebo púaxienik nebolo, ba ani vachov v celom šate nebolo. Sako podpásanému sa vraj dobre pracovalo. Rukávy na košeliach boli volúe, široké, a preto vysely; na luku sväzovala sa špagátom. Na opasok obliehal sa košuch.

Ahosi dovruby tohoto staršieho kroja objavujú sa ešte i terax (mimo širokého opaska a klobúka). Muži zväčša prestávajú sa šiť domácou výrobou, a mládež už vôbec nie. Obchody a trhy so šatami zatlačily kroj & obch, a bolo by terax hanbou veriadiť sa „po pausky“. Staršie šat, ktorý terax mládež nosí, vôbec nemôže sa nazvať kromom, a preto o odve a forme jej tu nebudeme pojednávať.

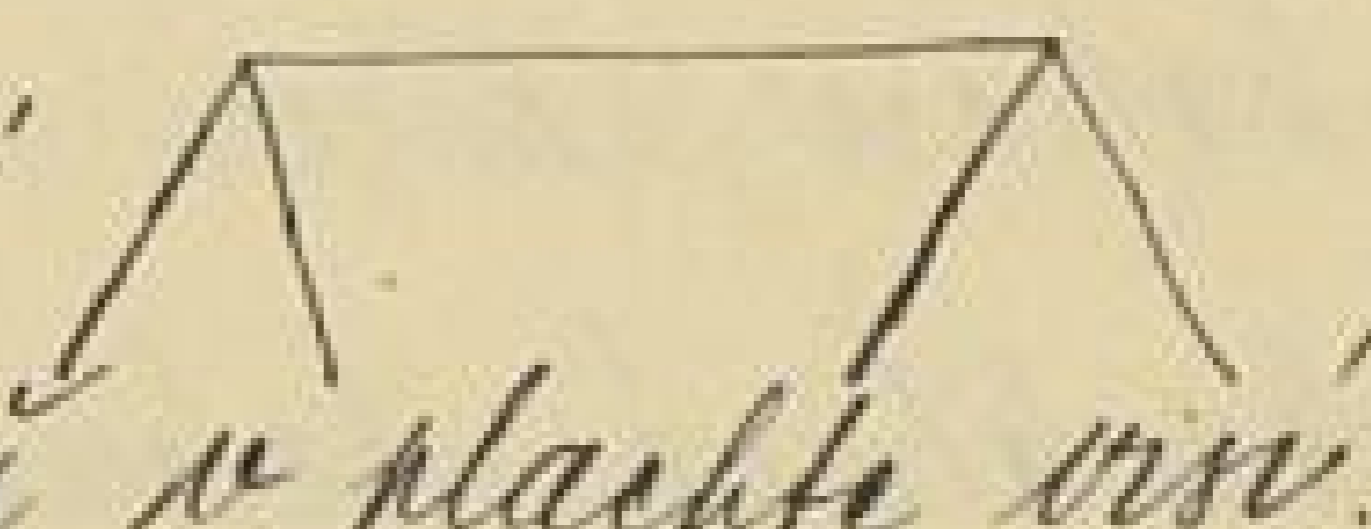
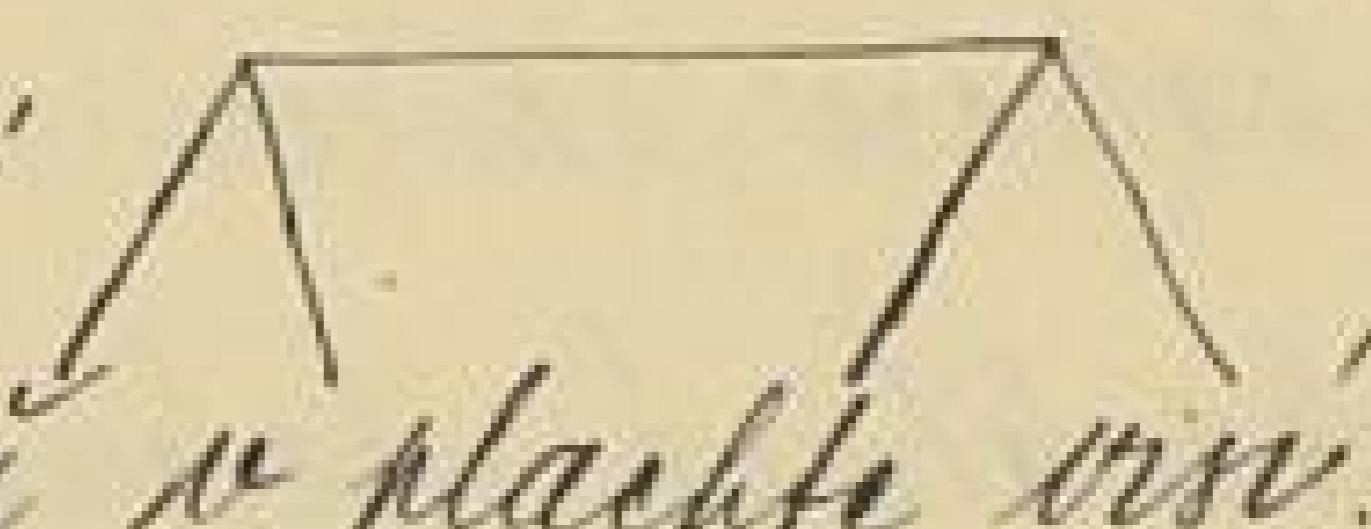
Nie menij typickým kromom v starších dobách bol kroj ťušný, idúci po niektorej strane do podivných krajností. Už šata hlavy zdáleka mala snád i smiešny výzor v svojom rozsahu. Na hlavách tedy ženy mali & xv. kichle, urobené z plátua, do ktorého bol zasitý - akoby veniec kus rešnej (= ťitnej) slamy. Na to prišla šáška, ktorá nebola prehmúťá, preložená tak uhlopriečkou

Kroj.
(ťušný)

do trojuholníka, ako je tomu teraz. Mala tvar obdĺanuľa
 (teraz štvorca), ktorého jedna menšia strana spadala
 nad čelo, ročky pod bradou sa sviazaly, ostatok
 šaty (obdĺanuľa) visel do zadu. Takúto „prikry-
 ku“ daly ženy na hlavu hneď keď novú, mladú
 nevestu. Hlava tedy - jak som už spomínal - bola
 veľmi obsiahla. Vtáčce, ktoré za dievčensťu byly
 volúe, si nevesty v tyle zatačaly, čo menovalo sa
 „krot“ - on, a ňau potom pripnula sa i meno-
 vá krikulá. Rukávce nosily sa vyšivane a byly
 krátke, ničo za loket a na konci obsivane. Vyše-
 rato to ako krátka blúška - do pol drieku. Celový
 odev ženy obsahovala „kasavica“, siahajúca o plic,
 na prsoch spiata, až po päty. Bola i táto zo
 sedliackého bieleho plátna, a šily si také kasa-
 vice, ako i iné odevy, samy ženy. Kasavica
 nijak nebola zdobená. Spodné prádlo ženské,
 vtedy menované „rubáč“ (= spodník) bol buďto
 tiež z plátna, alebo z barchanu (u žien bohatsších).
 Rubáč bol vyšivany. Na nohách i ženy nosievaly hopy,
 omce všem siahaly hodne vyššie, ako u mužov,
 a byly priväzované vlnenými povrázkami. Vzime
 nosily sa vlnené, pletené „kopyce“, siahajúce nie
 celkom ku kolennám. Motúzy, z ktorých sa ony pletly,
 byly i čiernej i bielej barvy, takže obuv táto bola strakatá, plna.

Kromě toho i ženy nosily kaleny, které i kolena zakrývaly, v pohybu byly v nich otvory pro uhybní rúh.

Šraji šat ženský, lišící se od dámských šat, může se ještě vždy krojem pomenovat, jak to konečně na vohove i býva u kolníkov. Kdrtě hládí se viac na odev z praktického, hládiska, t.j. aby odev pokiaľ možno dlho držala, nejedná sa ani u slobodných dievoh o látky jemnejšie. Nišoť napodobivosti dámskeho šatu i tu by sme videli, a to v tom, že sukničky sú tiež máličko nižšie kolien, a sú zväčša jednobarevné, nie ovšem triklávové, takže na lýtkach musia byť pamičky viditeľné. Sukne sú v páse riasované (posbrané), bextoho ovšem, aby byly zehlucé; dievčatom ide o to, aby šat v dolnej časti tela bol hodne „kyprý“, široký, a preto odievajú si k tomu a za tým účelom niekoľko sukien. Spodné prádlo je ľemované všívkou. Cox prsia a driek je blúška - tmavých barier - v páse najväčšiu zúžená, potom nižšie zas trochu rozvinutá; volúe prilieha i okolo prs, na ktorých blúška má kolmé rozšírované záhyby. Na hrku nezvykly dievčata nič nosiť. Na hlave šatka pestrejších barier a uhlopriečne sohmúta, ako sme už spomenuli. Dievčata asi do 14 roku nosia šat celkový - kabanice, na ktorých je ešte malá „vizitka“

správnou. Obuv žien blíž sa dámskej, je tedy počuly. Nemluvnatá majú košielky x muštinu, cez hrk límcích ručne vyšívajú, prípadne x húpenej vyšivky. Doma nemluvnatá ukládajú a uspávajú sa v plachtách, pre ktoré je pová-
 novu brone (brade) xabitá kverka xelenia, aby plachta x a dva a dva konce tam mohla byť uviazaná. Tohoto jednoduchého zariadenia ani jedna rodina nepostráda, pretože je naj-
 lacnejšie. Keď berie sa diecko do postele, vrúce matka preň i kolísku, podoby: (· ·), x ktorých dieťa tiež v plachte spí.

Rodinné byty.

Na prvý pohľad by sa zdalo, že obaška bytová bude dosť priaznivého znenia. Vmákná stránka bytov a život rodinný však mári vzhľadnejší dojem. Spomenuli sme už, že budovy obytné sú vo valnom počte murované - možno povedať, že tretina. Ani tieto však, ani dre-
 vené domy nepresahujú výšku 6-7 m. Blžka celkových domov - so všetkými pobočnými čiastkami budovy je nerovnaká, pretože západná polovica obce má najdlhšie staviská a tedy aj dvory. Humná sú odľahlé od ostat-
 ného obyvlie, často aj 20-30 m. Dobrytie

striešk u domov murovaných je škrillicoví a pter-
mitoví, u stavieb drevených pokrôv je rozsiviciel.
Medovy postrádajú alkoholových vonkajších vŕzdob,
prípadne malieb, ako na pr. by sme iste uvideli
v obciach iných krajov. Ba čo viac, nemí nikde
ani žiadnych nápisov, ani dát. Domy nie sú
husto starané, takže celkovo možno povedať,
že byty sú dosť úslnné. Hygienická stránka
dvora pohľadáva. Z väčšiny domov je výhľad
smernou ku hradskej, aj keď je niektorý byt
odľahlejší od nej. Výnimku tvorí niekoľko do-
mov na severo-západe obce, o čom konečne bu-
deme pojednávať v časti všeobecnej.

Po stránke vnútornej - je zvykom, alebo
snáď lepšie rečeno: núdnosťou, že v jednom
domu, ba v jednej izbe bývajú 3 rodiny, ovšem že
v menšom prípade. Ukazuje sa, že dostávajú sa
sem-tam i štorťá rodina do domu, čo by nasvedčo-
valo tomu, že bytoví pomery sa zhoršujú. Nemí
vyhliadok ani na to, žeby túžajší občan h stav-
be nejakej novej mal možnosti a prostriedkov;
novo stavať by snáď mohol zväčšenejší prístá-
hovalec, alebo snásková výhoda u niektorého.
Lebo čo navonok je obstojné, v tom zväčša spievajú
peniaze americké, jak sme už aj spomenuli.

Alkoholizmus.

Už dnes objavila sa generácia, ktorá právom vyčíta svojím otcom a dedom starú miernivosť a mierne pýšie alkoholu. Alkohol síce mnohé rodiny a obce znížil na výnauku minimálny po každej stránke, ale tu volášť musíme - i keď byho padne pravda - tvrdiť, že je to nadmieru hriekávi. Jak mohla dnes obec vypadat' v opačnom prípade a za lepšej, prirovejšej minulosti, dokázal by približne čo len terajší hospodársky stav (ktorý nij dnes „biedny“ nazývame). Somerom úrodne pole, chov dobyška - jak za krátko uvidíme - mohlo obec vynešt' na krásnu výšku hospodárskeho života, a to tým viac, že nie v dávnych rokoch, sa výborne hospodáril, čo do výtáčku, ačkoľvek hospodárstvo ono preto všetko bolo a je primitívne.

Ale je to hrčma obec tujajšej, čo pohlti-
la to plus, o ktorom vyššie píšeme, ale putiky
v Rajci, ktoré dosiaľ majú hojnosť dbrníkuv
medzi našimi občanmi.

Zvyky spoločenské.

Sotvaže mládež obojého pohlavia prekročí
prah školopovinnosti, možno badať, že už existuje
akási volba a výber partie u nich. Dívá to síce

zvyky
svadobné

došlo dlho, kým k väzneniu niečomu dôjde, ale púdy sa hlásia. Pre neč totiž by došlo k väzneniu sňatku, pošle si syn, hodlajúci sa ženiť, vopred ota, alebo matku pre „isté slovo“ u vybra-
tej dievky. V bežnom prípade začne kresťan, učo potom zavolajú i „aspiranta“ žienky. Na druhý deň ide sa k zápisu ohlások na farský úrad. Civilné sňatky obligátorné - povinné sa konaly od 1895 - do 1920, kedy nastaly fakulta-
tivné - ľubovlné sňatky a tak sa civilné sňatky odvtedy už nekoniajú. Žak chýli sa k dobe sňatku, mladožených povola si najsmprô družbov, ktorých on potom predbežne vyuxije k ďalším pozvánkam, ako: rodiny -tedy príbuzných, a družice t.j. príbuzní mládež slobodní. Doba povolaovania odohrá-
va sa pri ústavičnom speve. - Za starších dob mládenec (tedy z príbuzenstva) volal dievku za družicu slovami: „ Či nám dáte vašu opicu - za našu družicu? "

V poslednú nedeľu sú „ várky“, kedy sa nedoštej neveste pripravujú a nosa pečivá, a pálené. V ten deň nedele zjedná si „mladože-
ních“ hudobníkov do krčmy a toto je akési pred-
bežné veselie a posledná zábava za jeho slobod-
ného stavu. Z počiatku zábava je pre mladoženiu

a len pre družinu zo svojho príbuzenstva. - Začínajú u nedoštelej nevesty na stole je jej veniec, ktorý družice ovijajú myrtou. Ovíty' dá sa na tanier, prikrytý vreckovkou. Z hrčiny družina príde sem a začne hádzať po jednom - peniaz na pravej tanier. Najšamprom ovšem nejake' malické dievča, potom mladoženích, a teprvo potom družina a príbuzní. Medzitým sa varí čaj, ktorým sú darcovia pohostení. Je samozrejme, že šper nemá konca. Odiaľto potom ide celá rodina oboch stierajúcich sa - do hrčiny na zábaoru.

Mimochodom pomenujeme, že družice z príbuzenstva nevestinho, mimujú sa „mysáče“, mladoženiča - „družice“, mužskí u oboch: družbovia.

Keď sa svadba ráno, družbovia idú si - každý pre svoju družicu. K mladoženičovi sa dostavia už i mužikanti. Na ceste sú už prichystané ovučené a ostužkované kone a vozy. Sobáš býva o 11 hodine, niektorých s omšou o 8 hod. pred poludním v Lajci. Pre však než má byť nástup do kostola, vykoná nádejná nevesta odobierku od rodičov v dome rodičovskom, ktorá bez plaču není predstaviteľná. „Mladá“ pláče si na

zásteru matkinu, š. xv. starší jej odprosování
 napomína, diktuje, dcira len opakovaním pdrúka.
 Predný družba ju hued pójme a všetci takmer
 prítomní idú do prichystaných vozov, a to tak,
 že družina nevesty na osobitný voz a mladoš-
 nica zas na druhý; na tretom voze sú muži-
 kanti. Nasleduje veselá cesta do Rajca.

Ke sobáš všetci idú do krčmy v Rajci.
 Tu sa družina xdrží a xatancuje si. Ke malom pohode-
 ní sa - je cesta domov. Nastáva potom zas rozdvojenie
 družinných strán: nišace xavolá nevesta do svojho
 bývalého domu na púdobed, a mladošných zas družbov.
 Po tomto dlá ľubovoľe ide sa tančiť do ľunajskej krčmy.
 Hlavný obed nasleduje neskôršie v dome nevestinom,
 kde je hostina spoločná pre všetkých. Do popredia
 usadí sa mladý pár. Jie sa x tanierov. Ke obede
 sbierajú sa na tanier peniare, ktoré ostaniú nevesta,
 akoby na jej dosavádne úbraty. „Staršíca“ ľiú tak
 xvaná „široká“ dá peniare do ukla a s týmto uklič-
 kou xvykla udrít každú družicu po hlave, aby vraj
 sa chytró porydávalij. Ke xástolia čochoro vstanú
 h slovu mladošných, zas ním nevesta, aby stakoval
 každý xvlášť ľavú prítomným rodičom (=vokom, ľebou)
 za výchovu. Medzi iným kať pronucamenáva uvojím rodičom,
 že si vychovali dobrú dciru a pre neho pekniú xenu.

Za tým idú všetci zas do domu mladoženicha
 a hostia sa opäť, lenže s menším „jedálnym lístkom“. -
 Nevesta tu rozdáva mužov rodine dary. Prv však muž
 sa usadia v dome jeho, mladoženich prinesie pušču,
 pluň vody, prikryje ju piestom a mladuška si musí
 na to sadnúť. Hneď priskočí k nej najaké najmen-
 šie dieťa z novej rodiny, ktoré ona pobochká a hneď
 za tým ženich pobochká si nevestu (na pušču). Prí-
 potom vstane, na čo ženich vodu z pušce vynesie
 vziať pod sladkú jablň, aby vraj sa mali radi.
 Nasleduje zas hostina, pri ktorej nevesta rozdáva
 dary. Tu sa jej čochvilá soberie závoj, ako aj pro-
 ženichovo. Nevestu družina zavije do čepca, mlado-
 ženich ju v novom rúchu pobochká. Tým by veci boli
 ukončené a zábava o hráme pokračuje. Mladoženi-
 ci usťahajú mužiku dlho trvajúcú - snáď ten podivák
 sa idú do hrčmy a vracajú sa domov. Medzi tým
 postieláčka (4. zv. hočka) odosede a pripraví po-
 sedel v nových prínách. Fixbe tej zapália sa hneď
 dve sviečky, ako ju do čepca zavijú; jedna je
 (pokračivá) nevestina a druhá mužka. Ktorá svič-
 ka prv dohorí, ten z manželov vraj prv zomre. -

Ráno objaví sa zas mužikanti pod ohna-
 mi mladého páru aby ich zobudili; prítomná je tu
 i družina, ktorá prinesie novomanželom vody, aby

sa umyli. Nevesta im hodi do hrnčeka peniaz...
 Nasledujú variácky, po ktorých zas zábava v hrčme
 pokračuje. Od začiatku spievajú sa príležitostné a
 príležitostné popievky, ktoré údajne v starších dobách
 boli krajne neslušné. Z terajších popievok by sme
 tu ukážkou mohli poslušiť, na pr.:

„Ucieraj, Anička, ucieraj oblohy,
 aby sa normaxal Janko modroky.“

alebo: „Anička ucieraj si vaše lavice,
 by si normaxil Janko uohavice.“

alebo: „Hľubaj dolu s vosa, nestoj ako kosa,
 dost si sa nastála, hým si ho dostala.“

ďalej: „Ideme na sobáš, upič mamko koláč,
 upič ho veľký, ideme na vohy.“

(: Pred odchodom na sobáš, keď sa ide pre nevestu:)

„Už ideme pre ňu, pre tú mladú ženu,
 na vrbovom vose, na rohatej kose.“

„Zaričko sa ženi, berie si nosánu,
 akoby zapriahol koleso se samú.“

(: Na mladoženíchov:)

„Čo to za kolubi za vrch, stolom sedria,
 nejedria, nepijú, leu tak smudue hladria.“

(: V rávoroch:)

„Už sme po veselí, podeme kade kerý,
 podeme sa pocisnúc do myšaciej drierý.“

Kršteniny.

Kršteniny odávajú sa bez akýchkoľvek zvlášť nosí. Je len to zvlášť, že na rozdiel inokrajových vyhlási novorodené dieťa nosí len žena ku krsťu, muž (krsťný otec) volá sa len ku chlapcovi. Hostiny sú samozrejme na obyčajného spevu. Narodenie dieťaťa oznámuje sa krsťným rodičom cestou produkcie asistentky, ktorá k nim nejaký dar, hlavne pálie a pečivo prinesie.

Žatva.

Keď zisť sa zralosť obilnín, prikrvčí sa k hlavnej práci roka: žatve. Gazda idie polom, utrhne zo priečného stbla, alebo ražného (žitného) klas, rozmrví na dlani a tak zisť tvorosť zrna, čo háže sa chystá žatvy. K porúvaniu jačmeňa ani tohoto není treba. Zralosť jeho pozná sa po roztrútych hláskoch, a ovs zas dá na javo svoju zralosť bielou barvou. Žatva trvá od 15. júla do 15. augusta najďalej. Zvlášť bolo tomu tak tohoto roku 1933, že žatva sa trochu oddialila, pretože bolo aj porúte a chladné jaro, čo malo vliv aj na ovcium, jak neskôr pojednáme. Strojom (tedy motorových) neživa pri žatve ešte žiadny roľník. Pripraví sa len kosa, 4. xv. zbožná so štyrma hrabkami, idiciumi rovnoběžne nad kosou, ktoré ťahom ženca svernú kosou odťatú stblá. Ženy zas majú na

starosti pripraviť doma povriela k viaxaniu snopov. Pri žite (kaži) robia sa povriela len na poli; tedy z hlasnatých stebiel, na rozdiel od iných. Povriela žena i na pole vynesie (svähy povrieseľ a 60 kusov - kopy), nesúc sebou i hrable a kosák (sep). - Chlapi žnú - kosia, žnyň sberajú. Viaxané snopy kladú sa do krížov (po dvacať snopov). Žito ostávajú do úplného uschnutia na poli - najmenej týždňů.

Zbožie sa kváča na vozoch drabunových. Po žatve je akési zastúžené pobavenie a odpočinok.

Toto roku bola zas jaseň hodne dlhá, a teplá, takže prvý such (v doline - v obci) napadol len 26. novembra. Toto roku bolo viac sucha, čo tiež vplývalo na jahosť ovociny. Čo po stránke počasia je pamätihodné, je rok 1903. Vtedy bola pamätná živelná pohroma následkom hromobitia a priedrže uračien, ktorá zaplavila celú úrodu, ba aj statok sa topil vo vode. Výhodná časť obce však na šťastie ani pri tom nepocítila väčších škôd. Pohroma tá pôsobila tak hrozné, že potom občania museli len z peňaxí usporuných si nadobývať živnosť. Pamätný je i rok 1904, a sice svojou suchotou. Vtedy totiž nepršalo od ostatného mája až do miena

Počasia.

Pamäť Márie (teda takmer do polovice septembra).
 Potoky samozrejme úplne vyschli, ako i domne
 studne, takže ľudia vodu si brali len z ktorýchsi
 poľných studní. - Niečo miernejšie suché leto bolo
 i r. 1917; nemalo však horších následkov. Roku
 1922 bola zas tak silná víchrica, že zvládalo
 silné topole. R. 1892 vŕžala víchrica vŕž s
 obilím, a obilie sa zastarovalo iba na úpäti
 lesa. Je faktom, že lietajúci snop prebohol
 vtedy i beňiacého, rajara.

Choroby.

Žužma je dobre hued' po svetovej vojne
 (1918) objavivša sa nemoc, zvaná španielka, ktorá
 stihla a ložka uložila mnohých. Vyšiadala si obe
 nie tak veľké, zomrely len tri dievčatá a mnoho
 starších chlapov a žien. Od tejto doby sa nemoc
 tá (tiež „záškrb“ zvaná) neobjavila.

Novšie
 technické
 vynálezy

Pokušial, že moderné vymoženosti ne-
 našly si ešte v obci miesta, ale nie pre nepo-
 rozumie, ale pre finančné nedostatky. Počínúc
 od elektriny znejú sa dodnes v obci len výrazny a
 márne vynálezy (väčšina občanov ani tie nie).

Zavedenie elektrického prúdu do obce
 prejednávala obecná rada (starosta, notár, nám. starosta
 a 2 radní) dňa 26. II. 1931 a usniesla sa prevede-
 nie obecnému zastupiteľstvu prijať. Náklad

rozpočítaly severozáp. spoj. elektrárne v Žilici obnosom Kč. 208.000.-, na čo mala elektrárna prispieť s Kč 91.000.- a ostatný obnos Kč 117.000.- mala obec uhradiť, a to predvidanou štátnou subvenciou Kč 47.000.- a poúčkou 70.000.-Kč. Pre veľkú rozhorčenosť obyvateľstva, na ktoré ešte pripadala ťarcha vnútorného zariadenia, obecne zastupiteľstvo (12 členov a notár) väčšinou hlasov dňa 19.7.1931 návrh obecnej rady neprijalo, lebo za daných podmienok nie je to vstava obce priviesť. Okrem toho drahý prúd (pre svetlo 4.20 Kč za kWh. a 2.50 Kč pre motor) chudobné a má nevhodnosťou, drevárskou krízou a nedostatku zarábku povozníctva postihnuté obyvateľstvo by vôbec nemohlo odobrať. Ľud vidí sklamanie v „všechřidových“ elek. spoloč.

Rádio, ktoré je inak neobyčajne rozšírené, sa do našej obce dosiaľ nedostalo. Tým menej známe sú iné veci. Auto, s ktorým sa objavil toho času tu najšší občan Jan Garkich (narodený 1896 v Šerchovej) so svojím švagrom Ivanom Žemilovom (nar. asi 1895 v Rusku), bolo dosiaľ prvé, a hovorí sa, že i posledné. Bolo to auto síhromné staršie, kúpene asi za 14.000 Kč, ale hneď čoskoro zhovalo 1. XII. 1931 a teraz slúži len za odp.

šport.

Šport dostáva sa pomaly do obce, ovšem že len skrz žiactvo tamojšej školy a žiactvo navštevujúce meštiansku školu v Raaji, ako aj skrz vyzležených vojakov. Známym dňom je futbal a hry s míčom, teda i volley-ball. V zimě starší žiaci lyžujú (dokromady šiesti). Jedným športom znemožneným je (na pr. plávanie a pod.) chybujúcou väčšiou riekou.

Časť všeobecná.

Obec.

V úvodnej časti kroniky zmienili sme sa
lenom o polohe obce po stránke zemepisnej, o po-
dobe a vývojovom smere obce.

poloha.

Keď si všimneme ďalej spôsobu stavby
domov, musíme torčiť, že ona není jednotná.
Domovy sú jednak z drevných borieu stavané a
jednak z kameň. Drevené domy nie sú omazané
vápnom, ako to niekde býva, ale boria sú - kde
sú - zďaleka viditeľné. Medzi boriacimi je množ.
Stavby postrádajú akýchkoľvek rezbárskych výzdob.
Strechy murovaných domov sú pokryté škridlicami,
ba i šindelami; týmito pokryté sú všetky drevené
domy. Strechy vidíme i stenuťové, ale tých není
ani 5. Existuje dom, ktorého pohlav nad izbou je
zo slamy rákovej a radné časti pohlavu sú šin-
delové. Dom sa skladá z izby, ktorej fundamen-
tálna časť není dlážkovaná. v mnohých domoch,
miesto doštených dlážiek je kam v izbe, čo často
je hrubšie než hradska. Zvonku je vhod

stavba domov.

do pítovra, ktorý často je i kuchynou. Niekde pítovr je osamotený, z ktorého je vchod do izby, kuchyne a komory, prípadne zadnej izby. V kuchyniach sa aj býva, a preto často obsahuje taký nábytok, xaria-
denie. Tak xvaných slušných muríkov pod stenami
nemá takmer u polovice domov, takže nemajú pod
stenou žiadneho, xvláštneho, útulku a tedy vchod
a východ z domu je hneď so xeme dvora.

Následok toho je, že xem od stien klesá a od-
stáva, a nemôže byť pred vchodom žiadne čistota.
Pod stenu dávajú sa brišky, pomeväč xvláštnej
dreva ni je málo. P. xvané sypárne náhradna
pôjd, t. j. miestnosť nad stropom a pod strechou.
Hneď za obytnými miestnosťami je maštal a
chlievy, osobitne sú humná. Záhrady sú xväčša
až za humnami, a nie vedľa dvora.

Cintorín.

Na severo západ oboe, za cestou, ktorá
vedie do Brečína, je cintorín. Z ďalšieho pohľadu
nebudi vôbec dojem cintorína. My ale pre svoju
vec najviac toho ľutujeme, že nielouže nemajú
náhrobkov s nejakými staršími nápismi, ale
ani nových náhrobkov nevidno; tedy ani ha-
menných, tým menej nramorových, na
celom cintoríne trčí dohromady smäť dve páry ne-
mých drevených krížov. Novšie nápisy, ktoré

by maďnaly i ten menší význam, zmysl dážd
a hľadavosť času.

Ako chytuje obci hostol, tak chytí i - čo
ten jedva - kaplnka. Či je toho príma náboženská,
alebo finančná, je ťažko hoštatovať. Suďd' chcú
nahradit' tento nedostatok tunajšie štyri polie
kríž, vysohé do 3 m. Selo Krista Pána není z
dreva, ale zo zabarvaného plechu. Jeden kríž
je postavený (i s ohradou) na severnej strane od
obce, idúc hradskou na výhod; je to miesto pri
hradskej, z ktorého vybojuje cesta do Malej Čiernej.
Druhý kríž je v poli - na výhod od obce, húd za
dedinou. Ostatné sú na západ obce.

Kaplnky a
kríž.

To vnútornej stránke školy zničenil som
sa na strane 10. Škola je rímsko-katolícká,
patríaca k žilinskému inspektorátu. Spomenuli
sme už na uvedenej strane, že pripravené je
miesto pre dvojtriednu ľudovú školu, ktorá by už
vlani bola najvyšš potriebná. Do môjho príchodu
škola nebola náležite organizovaná. Riadnych
osem tried o štyroch oddeleniach s náležitým
učivom pokusil som sa ten ja uviesť do normál-
nych leolajnic. Fyčovalo a vyučuje sa ten sloven-
ský; za maďarskej vlády tiež materinská reč
bola jazykom vyučovacím. (Nový kronikár zistil, že

škola

maďarčina bola veľmi naučovaná aj na škole).
 Trpúda i vo verejnosti obecnej viac záujmu a
 rešpektu voči škole. Kronika školská bohužiaľ
 začala sa viesť len od r. 1932, takže obsah
 juje sa zväčša len na osobné údaje mojej
 predchodkyne, v ktorých táto hľadí sa hodne
 vynášať. Obsahuje údaje, ktoré sa dovedám
 z hori ktorej príležitosti rozhovornej s občanmi.
 Kronika postrádala slohu a pravopisu.

Na škole pôsobili tieto učitelia a učiteľky
 od r. vojny kvami: Csikó Boriška z Maďarska,
 Marko Anna z Trenčína, Cséka Mocsy z Jageru-
 Maďarska, Schaudli Terenia z Mexuáma, Mária
 Šádecká zo Sádčného (po vojne), Aurelia Farkes-
 šová z Kixného Medzevu od Košíc - teraz je v
 Zbýňove, Elena Molnárová z Barčyova, Arnošt
 Šoldošek z Moravy, Karol Kasiak z Rajca,
 Anna Šabiková od Prauskej Dvorce, v šk. r. 1933-1934
 prof. č. Jozef Kapitan z obce Pržiny - Orava.

Škola - jak sme už spomenuli - totiž učeb-
 na, vyžiada si ešte značných finančných výloh,
 aby bola vystrojená aspoň tými najnutnejšími
 učebnými pomôckami, bez ktorých ani vyučo-
 vanie - zvlášť predmetom prírodovedným - nemôže
 mať žiaducej trvalej hodnoty. A toho veľmi želáme.

Po komasácii prozemhovej, ktorá tu
 bola asi r. 1886, rozloha poľa je dosiaľ v tom istom
 rozsahu. Celková plocha choťaru činí 481 ha, 35 a 79
 m² (836 k.j. 750 □ siah). Z toho na odčiny pri-
 padá 392 k.j. 922 □ siah; na lúky: 51 k.j. 880 □ s;
 na zahrady: 12. k.j. 1229 □ s; na pasienky: 186 k.j. 420
 □ s; na lesy: 168 k.j. 891 □ s. Plocha neplodná:
 24 k.j. 1238 □ s. Pole toto je prethievajúce pluhmi
 cestami, a to piatimi: hore Šovtami do Brôria,
 hore lúčkami do Brôria; do Malej Čiernej; na
 cherubinky a vedľa cintorína ku Studni.
 Polnou cestou bola i terajšia hradská, dedinou
 našou vedúca, ktorá je aj jedinou ulicou obce.
 Teraz je to krajiňská hradská (pre xúpna'),
 na ktorú obec prispieva (v priestore dediny)
 obnosom 450 Kč ročne, alebo kamennú 6 (šesť)
 m³. Hradská táto je stará asi 70 rokov.

Choťar obce.

Poloha.

Polné cesty.

Ako je vidieť z vyššie uvedených číslíc,
 lesov nemá dostatok, a nie sú urbariálne ani na
 15. k.j. Z nich vidíme výlučne stromy bukové a
 borové (ihličnaté). Plodov z borovic často niektorý
 z občanov niečo i zarobí tým, že určité kvan-
 tum odvedie do pálenice; z nich vyrobí sa
 borovička, silný alkoholický nápoj. Podobne robí
 sa i zo zahrádneho ovocia, slivák; z týchto

Lesy.

čas dostane sa k xv. slivovica.

divá xvii.

K nevalnom rozsahu lesa zdvíhajú sa aj divá xvii. Za terajších časov objaví sa najmä srnca, zajac, liška (vriedkavejšie jeleň) a javore. Poznámkou nastúžia si diviaky (diví svine). Pred týmto v časoch vojnových bolo nemalo obavy. V tých dobách bolo divých svíň nevidané množstvo, takže prechádzali značne poľnú úrodu, hlavne chemiaky. Poväčšnosť ich stúpala na toľko, že museli sa so vtípom vzpomínať ľahko, že diviaky v lete aj v dedine, v humne, nocovali. Ľuď vtípom spomína, že odchodom notára Gajnu Bratislavu sa zbratily aj diviaki. On bol veľkým milovníkom poľovačky. V dobe, do ktorej už naša pamäť nesiahá, objavovali sa tu aj vlci a medvedí. Poľovný revír je na celý chošár obec a je právom politickej obce. Tento revír na 6 rokov od 1.8. 1932 - do 31.7. 1938 v prenájme má Ondrej Domaničský krivý za ročné prenájomné 465.- Kč.

poľovný
revír.

Hony.

Všetci čiastky chošára majú ďalej i svoje pomenovanie, jak to všade inde býva. Najvyššie v poli sú tieto: Najer (vých. od obce), Kadavky, Ka Kúte, Ka Kadube, Ka Kive, Záhumnie, Pauská kahrada (juhových.), Sedlište, Dolusie, Sovtácky, Krúh, Dolina, Karakytie, Ličky, Podborie,

Káľumnie (západne), Gajdošovi lúčky, Zakuč, Povrax, Zalučie, Nadvrchovnie, Kúty, Na Čiernej hore, Pod-
 surekovec, Zábrevie, Podhorie, Mieta Koda, Nad Zahrad-
 kou, Kopanice, Dory, Za Bôrom, Tri Studniach,
 Kjamach, Na Hradách, Na Sekere, Nadavky (Horné,
 Dolné), Dolina, Baranova, Hôrky. Moširov
 v chošári neni. Na južnej strane chošára okolo
 rozvodneného potoka je hodne vlhkých miest, v
 ktorých nájdu sa žaby a drobnjší vodný hmyz.

Z posledných rokov venuje sa zvýšená
 pečlivosť i ovocným stromom. Bohužiaľ, že kul-
 túru túto často ničí klimatický živel v zime.
 Oľa popisu zo dňa 20. septembra 1930 výkaz ovoc-
 ných stromov by bol tento: jabloní bolo 69; z toho
 24 jabloní odumrelo následkom mrazov; hrusiek
 bolo 70; z toho podobným spôsobom zahynulo
 19 stromov. Čerešne ostaly dve. Prevaha je v
 stromoch slivkových, z ktorých odumrelo 223
 a ostalo 145 stromov. Ďalšiou prehliadkou
 zavrúd videli by sme značný vzrast štiepkov,
 hlavne jablonových. Vrst tento číselne dnes
 udávať ešte nemôžeme. Kry sa nepesujú.
 1932 roku "Živena" zo Žiliny zdarma dodala 200 kusov
 morušových kríkov; zasadenie okolo cintorína, ale
 pre suchu väčšia vyhynúly.

Zahradníctvo.

Domače
kvičadá.

Qualidusá plemená roňuého statku - ať na jednom výnimku - v obci nemajú ešte svojho miesta. Spomenutou výnimkou sú dve hravy plemena si-mentálskeho. (Kový kronikár pomenkuje, že predpísaný je chov pinxgavského druhu na okolité okresy podľa §.6 zák. čís. 169: 1924). Dobytok vyskytuje sa v bránuom rohu v tomto počte: (z popisu dňa 1. I. 1934)

Roňuý statok.

telice (mladších 1 roka) je 30;
byk (nad 1 rok starý) - 1;
jalovice (staršie 1 roka) v počte 18;
krávo je 82; spolu kusov 130.

Pravéový st.

Kedže zakáľčkami v uplynulom roku počet bravov sa silne zmenšil, udáme tu len ťijúce dobytky: z prasnic tedy je len 1; prasica (mladších, ako 8 týždňov) je 4.; prasica (starších 8 týždňov) je 16 kusov. Spolu 21.

Koxi.

Koxi je len 8.

Koue.

Koue, ktorých sa užíva po väčšine, ako ťajúceho dobytka - okrem krávo (volov nemí) sú zastúpení v týchto číslach: (z r. 1934)

črebec (mladší 1 roku) - 7;
črebor (medzi 1-3 r.) - 2;
črebec starší 3 r. - 1;
kerbyl vyše 3 r. - 37;
valachov - " - 8; spolu 49.

Ove.

Ovi dohovára sa 229 (z r. 1931).

domu uvieime si predstaviť bez chovu hy-
diny. Sliepok a kohútov úhrnou chová sa asi 170;
husi 213, kačiek 13. Počet chovateľov maštal-
ného dobytku činí 52. Ročne odvedie sa - pod
titulom odvodu - asi 6-7 koní pre prípad voj-
skej potreby. Cena takejto koňa je okolo 6000 Kč

Hydina.

Ked' sa podívame na štatistický výkaz plodín,
prípadajúcich na 1 h.j., v tunajskej obci je dosť
uspokojivý výsledok. Tak na pr. zimnej pšenice
vrodí sa na 1 ha. jetro i 4q; raži takisto;
jarného jačmeňa 2q; ovsu 2q; xeniarov 20q.
Čísllice tieto všem skôr udávajú minimum, alebo
aspon priemer úrody. Úmleto, lučojiva sa zriedka
užívajú (asi od r. 1922).

Polné hospodárstvo.

Oľa týchto majetkových pomerov je
obci vyrubovaná daň o daňovom základe vo
výške 744.70. - K tomu 300% činia obecne prí-
rázky, 50% okresné, 160% krajské.

Daň.

Ked' vezmeme v úvahu, akú cenu majú
hospodárske produkty, konstatujeme, že ceny nie
sú ani zdáleka kryté kvantou práce, plodiv-
nám venovanej. Na pr. kg. hovädzieho mäsa
(u mäsiara) stojí 7. Kč, bravčové 8. Kč. vajcia zas
majú veľmi nestálu cenu; v zime dostaneme
2-3 vajíčka za korunu, v lete 5-6., kg. masla

Ceny plodín.

stojí Kč. 10.-, mlíka hravské l. stojí 1.20 Kč. v obci. Obilie zas má túto cenu: q pšenice (max.) 100. Kč; q raže stojí 95. Kč; q jačmeňa (stejne ovsu) stojí 60. Kč. Múka pšeničná je v cene od 1.40 Kč. do 2.20 Kč na kg.; záleží tedy na jakosti. Bukové drevo v množstve m³ stojí Kč 30- bez dovozu; jedlove je skoro o polovicu lacnejšie. Sena 1q stojí Kč. 30.-; dalekový 1q stojí 48. Kč; q zemianok cena je 30.- Kč.

včelárstvo.

Včelárstvo není ponímané odborne. Kto chová včely, chová ich - povedal bych - len tak „mimoohodni“ a venuje sa mu praxnosti len v najnujdnejších prípadoch. Kiekoľko (tedy 16 úlov-klátov) včelstiev má terajší starosta Adam Harant.

verejnú zdravotníctvo.

O nákazlivých nemociach sme sice už prehovorili, ale dodatkou pripomíname, že po stránke zdravotnej v obci není ľudí postihnutých tuberkulózou, ani rakovinou. Nodri trpia trachomou, chodia na liečenie na trachomovú stanicu do Rajca, alebo na ošetrovne do Halejčiernej. Nemšie nemoce, častejšie sa vyskytujúvšie sa liečia buďto t. zv. domáim liečením - zo zelím vývarkami -, alebo nechá sa nemoc prestáť, často i bez volania lekára. To väčšine prípadoch nemoc sama ležomim „vyslíži“ a zdravie sa prinavráti.

Príčinami miestnych učiteľ(iek) zabra-
 te bolo — ovšemže len v rokoch poprevratových —
 trvať divadlo v budove školskej. Keď prípadu,
 žeby za maďarskej vlády došlo k tejto veci,
 poneviac sama maďarská literatúra nijak
 neoplyvala divadelnými kusmi, tým menej
 odvážil sa kto napísať vtedy kus slovenský,
 (Nový hronikár píše, že i pestujúce slovenské
 divadelné kúsky neodvážili sa hrať). Toba re-
 publiky obrodila kultúru i na poli dramatickom.
 Blá. terajších výhládov není nádeje na skoré za-
 hratie divadla x dôvodov finančných.

Na pripomenieme ešte stránku nezamest-
 nanosti. Nezamestnaní, ktorých není nad
 15 osôb dostávajú sedulky (poukazky) na
 stavu (za 10 Kč.)

Zákon o pamětních knihách obecních
ze dne 30. ledna 1920, č. 80. Sb. z. a n.

§ 1.

Každá politická obec jest povinná založiti
a vésti pamětní knihu obecní.

§ 2.

K založení a vedení pamětní knihy obecní
zřízena bude v každé obci komise. Zápisů pro-
vádí kronikář, ustanovený obecním zastupitel-
stvem, za přiměřenou odměnu.

§ 3.

Provedení zákona ukládá se ministru
školství a národní osvěty a ministru vnitra.

§ 4.

Zákon nabývá platnosti dnem vyhlášení.

F. G. Masaryk v. r.

Kusar v. r.

Haberman v. r.

Švehla v. r.

Pro Slovensko platí vl. nařízení
ze dne 17. listopadu 1932 č. 169 Sb. z. a n.
Jeho výpis vpřed.

Živopis kronikárov.

Mojím rodným krajom je Orava, hornatá severná časť Slovenska. V dedinke pri Dolnom Kubíne, zvaná Bxiny, narodil som sa 19. febr. 1907. Prvotne chodil som do školy ľudovej za vojny svetovej. So prera-
 vrate stal som sa žiakom reálneho gymnázia v Dolnom Kubíne, potom v Ružomberku; na učiteľ-
 skom ústave v Episkopej Kapituli; pokračujúc v štúdiu na reál. gymnázium v Rožňave, maturoval som tiež na tomto ústave r. 1928. V tom istom roku odobral som sa na univerzitu do Prahy, aby som vyštudoval na profesora predmetov: Latiny a Francúzštiny. Posledný (ôsmy) semes-
 ter dokončil som na univerzite v Bratislave, kde do-
 sial som polovičnej aprobačie (z latinu). Štúdium privodilo mi nemoc: pľúcny katarh, takže z lekárskych nariadenia musel som prestať so vytknutou cieľu a venovať sa príprave novej; učiteľskej. I keď z nemoc som sa vyviečil, finančné pomery nedovoľujú mi zas štúdium filozofické dokončiť. V tomto rýchle zaplnenie sa miest na gymnáziách a lepšie hospodár-
 ske pomery na dedine, ukazujú mi výhodu v dráhe učiteľskej, v ktorej som.

Zákonom z roku 1933 uzatváram dňa 5. januára 1934.

Ph. č. Jozef Kapitán v. r.
 spr. učiteľ.

Z príručného sošita prepísal a číselnými dátami doplnil: Vincent Madušák
 notár J. m.

